

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. VI. Vtrum concupiscentia augeat voluntarium, & causet involuntarium secundùm quid?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

ARTICVLVS VI

*Utrum concupiscentia auget voluntarium,
& causet involuntarium
secundum quid?*

117. **N**OTANDVM primò, nomine *concupiscentia* intelligi hîc à Theologis actum appetitus sensitivi, ut comprehendit quamlibet ejus passionem, versantem circa bonum, excluditque duntaxat actus qui sunt circa malum, ut timorem & tristitiam. Hæc autem concupiscentia, seu passio appetitus sensitivi (ut docet S. Thomas infra qu. 24. artic. 3. ad 1. & qu. 77. art. 6.) duplex est, una antecedens, alia consequens. Concupiscentia antecedens est quæ præcedit actum voluntatis, & est causa ejus; ut cum visâ pulchrâ muliere accenditur libido, & voluntas movetur ad desiderium vel delectationem circa illam. Consequens verò est quæ consequitur actum voluntatis, & ab illo causatur: aliquando enim voluntas tanto cum ardore prorumpit in actum, ut excitet passionem in corpore. In præsentia ergo solum loquimur de concupiscentia antecedente: hæc enim solum potest esse causa voluntarij, vel involuntarij; nam consequens, cum supponat actum, non potest causare in illo rationem voluntarij, vel involuntarij. Excipiendus tamen est casus, quò aliquis excitaret concupiscentiam, ut ardentius postea voluntas operaretur: Tunc enim concupiscentia, non quatenus consequens, sed ut antecedens, auget voluntarium, ut constabit ex dicendis.

118. Notandum secundò, triplicem esse gradum voluntarij, ut habetur ex supra dictis: Primus est voluntarij absolute, & dicit solum esse à principio intrinseco cum cognitione, unde communis est brutis: secundus est voluntarij perfecti, sed necessarij; & ad istum requiritur cognitio non solum objecti, sed etiam circumstantiarum & dignitatis ipsius: tertius est voluntarij liberi, ad quem exigitur indifferentia objectiva judicij, & deliberatio rationis. His præmissis:

Dico primò, concupiscentiam antecedentem auget voluntarium, quantum ad primum gradum; minuere verò, aut etiam tollere, quantum ad secundum & tertium.

119. Probatum prima pars: Concupiscentia antecedens excitat voluntatem, ut ardentius, & majori cum intentione & conatu feratur in objectum, quod experientia constat; nam quantum major est passio & concupiscentia, tanto majori impetu & conatu operatur voluntas, ut patet in vehementi amore vel odio: Ergo auget primum gradum voluntarij, saltem quantum ad intentionem illius, ex parte objecti excitando voluntatem ut majori conatu procedat.

120. Suadetur etiam secunda conclusionis pars: Concupiscentia seu passio vehemens potest impedire cognitionem, ne attendat ad proportionem finis & mediorum, arque ad omnes circumstantias; imò etiam interdum potest tollere seu impedire omnem indifferentiam judicij, quia potest totaliter absorbere rationem, & amantem facere, ut ait D. Thomas hic art. 7. ad 3. Sed per hoc tollitur voluntarium, quantum ad secundum & tertium gradum, ut patet ex secundo notabili: Ergo concupiscentia, seu passio vehem.

Tom. III.

A mens, potest tollere voluntarium, quantum ad secundum & tertium gradum.

Addo quòd, concupiscentia minuit peccatum, ut docet S. Doctor infra qu. 77. art. 6. Ergo minuit etiam liberum. Consequentia patet: quia intantum aliquid est peccatum, in quantum est liberum: Ergo quod minuit peccatum, minuit liberum.

Dices: Non potest ratio inferior minui, nisi minuatur etiam ratio superior, saltem in eodem actu; quia illæ duæ rationes inter se identificantur: Sed ratio liberi & ratio voluntarij ut sic, se habent sicut inferius & superius: Ergo si concupiscentia minuat voluntarium liberum, minuet etiam voluntarium ut sic.

Respondeo distinguendo Majorem: non potest ratio inferior minui, quantum ad essentiam, nisi etiam ratio superior minuatur, concedo: non potest minui, quantum ad perfectionem accidentalem, nego. Libertas autem est quidam modus accidentalis actus voluntatis; unde idem actus specie vel numero potest transire de libero in necessarium, ut patet in charitate viæ, quæ remanet in patria, & transit de libera in necessariam.

Dico secundò: Concupiscentiam non causare involuntarium secundum quid; licet interdum per accidens aliquid involuntarij admittat.

Prima pars est D. Thomæ hic artic. 7. cum enim argumento primo sibi objecisset: *Sicut metus est quedam passio, iia & concupiscentia: Sed metus causat quodammodo involuntarium: Ergo etiam concupiscentia, sic responderet: Ad primum dicendum, quòd timor est de malo; concupiscentia verò respicit bonum: malum autem secundum se contrariatur voluntati, sed bonum est voluntati consonum: unde magis se habet timor ad causandum involuntarium, quàm concupiscentia.* Quibus verbis rationem fundamentalem hujus partis insinuat. Nam cum concupiscentia ex nulla parte malum respiciat, sed præcisè bonum delectabile, non habet ex se inducere ad aliquid voluntati repugnans: in quo distinguitur à metu, cujus objectum est malum quod difficile potest vitari; & ideo ut illud vitet, ex propria ratione habet inclinare ad eligendum minus malum, quod secundum se voluntati repugnat, solumque eligitur ut conducit ad prædictum finem; & hinc est ut involuntarium in operibus metu factis repertum, ex ipso metu quodammodo ortum ducat; in illis autem quæ per concupiscentiam fiunt, si quid involuntarij admisceatur, non ex ipsa concupiscentia, sed aliunde per accidens proveniat.

Addo quòd ex diversitate objecti jucundi concupiscentiæ, & odiosi timoris, oritur quòd primum tollat acerbiter & nolitionem medij, non verò secundum, ut experientia constat: cum enim quis amore & delectatione femine allicitur, non solum non timet vigilare, noctu armatus incedere, magna frigora, & alia perpeti incommoda, sed absque ulla tristitia & repugnancia illa & similia præstat, vel patitur; & tamen si hæc eadem faceret aut pateretur ad vitandam mortem, quam illi inimicus procurat, non sine repugnancia, dolore, & tristitia ea pateretur: sicut etiam mercator non nisi cum dolore & tristitia projicit merces in mare; quia cum finis ipse sit acerbiter, non præstat suavitatem medijs, sicut bonum delectabile, quod est objectum & finis concupiscentiæ: Ergo licet metus

O ij

causet involuntarium secundum quid, non tamen concupiscentia.

125. Quod tamen illa interdum per accidens aliquid involuntarij admittat, ut habet secunda pars conclusionis, etiam constat experientia: licet enim cum vehemens est amor erga aliquam mulierem v. g. libentissimè pecunia & res familiaris abiciatur; sicut patet exemplo Principis Sichem, ardentissimè diligentis Dinam filiam Iacob, quam ut conjugem acciperet, ad Iacob & filios ejus dixit: *Inveniam gratiam coram vobis, & quacumque statueritis, dabo: augete dotem, & munera postulate. libenter tribuam quod petieritis, tantum dare mihi puellam hanc uxorem*: Ex minori tamen concupiscentia, aut forte ex magna concupiscentis avaritia, contingere poterit, quod cum aliqua repugnantia, dolore, & tristitia quis tribuat dotem vel pecuniam pro femina, vel alia re concupita; subindeque quod concupiscentia interdum per accidens aliquid involuntarij habeat admixtum. Quod potest hoc exemplo amplius declarari: licet calor ex sua natura habeat calefacere, & expellere omne frigus, per accidens tamen contingit, ut ex debilitate caloris, aut ex hoc quod frigiditas est in subjecto proprio, ut in aqua, omne frigus non expellat à subjecto, sed aliquid ejus cum calore mixtum relinquit, ut patet in aqua tepida. Ita ergo, licet concupiscentia, quando est vehemens, omnem repugnantiam, omnemque rationem involuntarij absorbeat & consumat; tamen quando est remissa, & conjuncta cum alio affectu vehementi, ad contrarium illius medij quod assumit inclinante; v. g. cum avaritia, quæ non nisi cum dolore & tristitia pecuniam largitur; tunc omnem tristitiam & repugnantiam, seu omnem rationem involuntarij à voluntate per accidens non excludit, sed aliquid involuntarij admittit.

126. Confirmatur: In operante ex passione multoties sunt istæ duæ considerationes: hoc opus est mihi bonum secundum sensum, quia delectabile; & est mihi malum secundum rationem, quia contra legem Dei: Ergo quando consentit passioni, sic vult illud agere, quatenus delectabile sensui, quod nolle illud facere, quatenus est contra rationem; & sic tunc duæ sunt voluntates oppositæ, una efficax, alia inefficax. Quod manifestè declarat Apostolus ad Roman. 7. dum loquens in persona hominis cum passione luctantis, vel passione victi, sic ait: *Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio*. Unde qui peccat ex concupiscentia, sæpe cum aliqua tristitia & dolore, & aliquo remorsu conscientie peccat: propterea Seneca loquens de viris voluptatibus & concupiscentiis deditis, ait: *Ipsæ voluptates eorum trepidant, & variis terroribus inquieta sunt; subitque eos dum maxime exultant sollicita cogitatio, hæc quandiu erunt? Ab hoc affectu Reges suam stivere potentiam, nec illos magnitudo sue fortune delectavit, sed venturus aliquando finis exterruit*.

127. Ex his intelliges, quod cum D. Thomas post Aristotelem, Nisenum, & Damascenum, docet ea quæ sunt ex concupiscentia non esse involuntaria secundum quid, sicut ea quæ procedunt à metu; non intendit omne involuntarium etiam per accidens à concupiscentia excludere, sed tantum duplex inter concupiscentiam & metum discrimen statuere. Primum est, quod

metus regulariter loquendo causat involuntarium; licet interdum per accidens illud non causet, quando scilicet medium quod assumitur ad evitandum malum quod timetur, non est asperum & molestum, sed delectabile & jucundum, v. g. cum quis ad evitandam ægritudinem utitur cibo delectabili, vel ad evitandum periculum abstinere ab itinere & navigatione: concupiscentia verò contra per se & regulariter est immunis ab involuntario; interdum tamen per accidens illud habet admixtum, ut patet in exemplis supra adductis. Secundum discrimen est, quod involuntarium, quod regulariter reperitur in his quæ sunt ex metu, ab ipso metu causatur; illud verò quod interdum per accidens miscetur concupiscentiæ, ab illa non procedit, sed aliunde provenit, ob rationem supra adductam, quæ sumitur ex diversitate objecti circa quod timor & concupiscentia versantur.

ARTICVLVS VII.

Utrum ignorantia causet involuntarium?

S. I.

Premittenda ad resolutionem quaesiti.

NOTANDVM primò ex D. Thoma hic art. 128. ignorantiam pro nunc dividi posse in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens dicitur ea quæ antecedit actum voluntatis, hoc est, quæ nullo modo est volita: unde ad illam requiritur quod ille qui ignorat, sufficientem adhibeat diligentiam ad eam vincendam, cum tali intentione, ut si ea ablata esset, non produceret effectum quem producit ex ignorantia: exempli causâ, emittit aliquis sagittam in aliquem locum ubi est homo absconditus, ignorat tamen ibi latere hominem, & sufficientem adhibet diligentiam ut exploret an ibi sit homo, eâ intentione ut si sciret eum ibi latere, sagittam non emitteret; si ille talem hominem configat & interficiat, talis occisio dicitur procedere ex ignorantia antecedente. Concomitans vocatur illa, quæ merè per accidens & concomitanter se habet ad actum voluntatis, & quæ neque movet hominem ad operandum, neque illum removet seu prohibet ab operatione; sed homo est ita dispositus, ut æqualiter & eodem modo operaretur, si talis ignorantia non adesset, ac operatur cum illa: v. g. si quis venationis causâ circumeat sylvam, & deprehendat hostem; ignorat tamen eum esse hostem, & adhibitâ prius sufficienti diligentia, existimans esse feram ibi latitantem, emittit sagittam, & interficit hostem: talis occisio dicitur procedere ex ignorantia concomitante, quia tunc licet ille ignoret esse hostem, est tamen ita dispositus, ut si illum agnosceret, interficeret. Denique ignorantia consequens ea est quæ consequitur actum voluntatis, seu quæ est volita, quando scilicet voluntas vult ignorare id quod scire poterat & tenebatur. Porro dupliciter potest esse volita ignorantia: primò directè, quando scilicet voluntas expressè vult rem aliquam ignorare, ut liberius peccet, juxta illud Psal. 35. *Noluit intelligere ut bene ageret*. & hæc ignorantia dicitur affectata: secundo indirectè, quando voluntas expressè